

# STADSMILJÖPROGRAM

RIKTLINJER FÖR UTFORMNINGEN AV LINDESBERGS KOMMUNS OFFENTLIGA MILJÖ





# FÖRORD

Stadsmiljöprogrammet ska vara ett underlag för olika kommunala förvaltningar i deras arbeten.

Det kan gälla översikts- och detaljplaner, bygglov, trafikplanering, miljöarbete och offentlig utsmyckning.

Dessutom ger stadsmiljöprogrammet konkreta riktlinjer för utformning av stadsrummet i form av gestaltungsprinciper, nu och för framtiden.

Stadsmiljöprogrammet innehåller råd och riktlinjer för hur stadsmiljön ska utvecklas. Tillsammans med andra dokument fungerar det som ett redskap och en inspiration för att förvalta och utveckla stadsmiljön.



# SAMMANFATTNING

Utöver de estetiska faktorerna finns även lagstiftning att ta hänsyn till och bygglov eller andra tillstånd som kan behövas sökas. Genom att ge riktlinjer för den offentliga utformningen och visa på vad som är viktigt att tänka på syftar detta program till att bidra till utvecklingen av Lindesberg och dess vackra kulturarv.

I Lindesbergs fall finns det också flera objekt som skyddas av kulturminneslagen och stadskärnan är av riksintresse. Kraven om att bevara kulturminnen kommer ibland i konflikt med kraven på tillgänglighet. Riksdagen har tagit beslut om att alla offentliga platser och lokaler där allmänheten skall ha tillträde, ska vara tillgängliga för alla oavsett funktionshinder. Att anpassa med hänsyn till kulturarvet kräver försiktighet och möblering av gaturummet ska också göras medvetet eftersom lösa föremål kan förhindra framkomlighet och utgöra farliga hinder för den som är synsvag.

Utformning och tillförandet av nya objekt ska alltid ske med stor hänsyn till sammanhanget och platsens karaktär. Möbler kan vara vackra och iögonfallande utan att för den skull ta över och dominera gaturummet. En samordning utmed gatan för hur mycket varje verksamhet har rätt att breda ut sig, gör att alla får synas på samma villkor.

Det är kommunen som står för gatans basmöblering och underhåll. Möblemanget ska vara av god kvalitet och utgöra en bra grund för det som sedan tillkommer i form av folkliv, handel och kommers. Om grunden är bra och sammanhängande så tål platsen mer udda inslag. All karaktär och liv som verksamheterna tillför skapar spänning och dynamik. Det är viktigt att den offentliga miljön är väl underhållen och när det är dags att byta ut möbler så krävs en plan för att det inte ska bli en ny typ av möbler varje gång. En vacker stad är viktigt för att invånarna ska känna sig stolta och trivas. En stad som är väl underhållen blir också i mindre utsträckning utsatt för vandalisering eftersom man är mer benägen att värna om en plats där man trivs.

Det är Stadsarkitektkontoret på Bergslagens miljö- och byggförvaltning som hanterar frågor om utformning och bygglov. Den som har funderingar eller vill ansöka om lov eller tillstånd vänder sig dit.



# INNEHÅLL

BAKGRUND	9	GESTALTNINGSPRINCIPER	32
SYFTE	11	SKYLTNING	33
LINDESBERGS KOMMUN - KARTA	11	UTESERVERINGAR	36
LAGSTIFTNING	12	TORGHANDEL, VARUSTÅND & KIOSKER	38
REGLER & TILLSTÅND	14	MINDRE ORTER	40
TRYGGHET	15	KOMMUNENS ANSVARSOMRÅDEN	42
TILLGÄNGLIGHET	16	BELYSNING	44
KOMMUNENS MINDRE ORTER	18	MÖBLER	46
LINDESBERGS TÄTORT	23	TRAFIKSKYLTNING	48
LINDESBERGS STADSKÄRNA	25	TRAFIKMILJÖ & HINDER	50
NORRTULLSTORGET/"VARUTORGET"	26	REKLAM & INFORMATION	52
KUNGSGATAN	27	GRÖNSKA & PLANTERINGAR	54
RÅDHUSTORGET	28	UNDERHÅLL & UTBYTE	56
KRISTINAVÄGEN	29	LÄSTIPS & KONTAKTER	57
RESECENTRUM & JÄRNVÄGSPARKEN (FLUGPARKEN)	30		
STADSKÄRNANS MÖBLERING	31		
GESTALTNINGSPRINCIPER	32		





# BAKGRUND

## VAD ÄR ETT STADSMILJÖPROGRAM?

Ett stadsmiljöprogram är till för att ge riktlinjer och hjälpa till att styra den offentliga miljöns utformning. I programmet bör det finnas tydliga riktlinjer som är lätta för både lekmän och yrkesmän att följa. Stadsmiljöprogrammet ska visa vilka värden som finns i staden och hur de tas till vara på bästa sätt.

## VARFÖR SKULLE ETT STADSMILJÖPROGRAM VARA BRA FÖR LINDESBERG?

Lindesberg är en kommun med många kvaliteter. Dess vackra läge i Bergslagen gör att det är en pärla som kan locka många människor, både bofasta och turister. Lindesbergs kommuns styrkor är dess rika historia och den vackra naturen. Tätorten Lindesberg ligger vackert vid vattnet och har en gammal anrik stadskärna.

Om den offentliga miljön i Lindesberg fick en tydligare och mer enhetlig gestaltning skulle stadens särart kunna stärkas ytterligare. Lindesberg har många fina kvaliteter och en välgjord utformning av de offentliga rummen har som huvuduppgift att framhäva dessa

Handeln i en stad vill synas och höras och skyltningen blir därför ofta dominant i staden. En striktare policy för hur skyltningen ska ske behöver inte vara negativ för verksamheterna. Tvärtom så är en trivsamt miljö ett av de starkaste skälen till att människor väljer att besöka butikerna i centrum, istället för den externa handeln som växt upp på många ställen.

En stad är något som förändras, växer och formas med tiden. Nya platser som ska gestaltas eller omgestaltas dyker upp hela tiden. Om det inte finns någon plan blir det lätt en ny stil varje gång, vilket gör att det blir rörigt.

Ett program hjälper till så att inte ställningstaganden behöver göras varje gång.

Detta program har utformats med fokus på Lindesberg stad. Det kan också appliceras på de mindre orterna i kommunen för att även ge dem en mer trivsamt miljö.



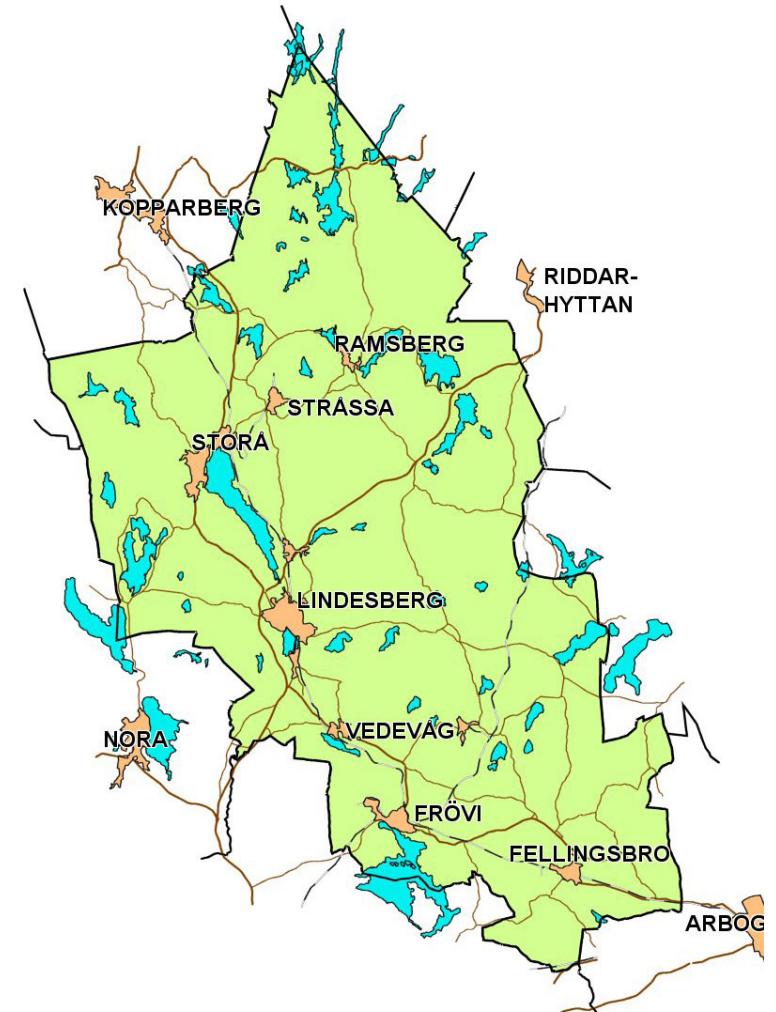
*Kungsgatan i Lindesberg*



# SYFTE

Syftet med programmet är att det ska vara till hjälp i det framtida arbetet med den offentliga miljön. Det ska bidra till att göra Lindesberg till en ännu mer vacker och trivsamt kommun. Det ska visa den bebyggda miljöns karaktär och vad som finns att ta hänsyn till ur bl a kulturmiljö- och tillgänglighetssynpunkt.

Vidare är syftet att ge tydliga riktlinjer för vad som gäller när det kommer till gestaltningen av den offentliga miljön. Programmet ska på så sätt underlätta för framtida beslut, både för kommunen och för de privata näringsidkarna, när det gäller val av möblering, skyltning mm.



# LAGSTIFTNING

## PLAN- OCH BYGGLAGEN

PBL (plan- och bygglagen) reglerar kommunens fysiska planering och bygglovgivning. Den ger stöd för att föra in frågor om kulturmiljön, från översiktsplan till bygglovshantering. Översiktsplanen ska visa hur kommunen vill arbeta långsiktigt och hur den tar hänsyn till de intressen och faktorer som finns bl a hur riksintressen för kulturmiljövården skall skyddas långsiktigt..

När det kommer till den faktiska gestaltningen kan kommunen styra den på flera sätt. Dels genom att lägga in bestämmelser i detaljplanelagda områden eller genom att ha med ett gestaltungsprogram som är knutet till exploateringsavtalet. Det är också möjligt att införa områdesbestämmelser om området inte är detaljplanelagt. Detta används ofta i ytterområden och mindre orter men kan även användas i stadskärnor som har en karaktär som bör värnas om.

## KULTURMINNESLAGEN

Kulturminneslagen värnar om de objekt och miljöer som för rikets historia och arv är bevarandevärda. Riksantikvarieämbetet har ansvar och översyn på nationell nivå medan länsstyrelsen bevakar att kommunerna följer lagstiftningen.

Byggnadsminnen som beskrivs på följande sidor innefattas av denna lag.



*Siggebohyttan, ett av Lindesbergs kommuns byggnadsminnen*

## RIKSINTRESSE FÖR KULTURMILJÖ

Lindesbergs stadskärna är av riksintresse för kulturmiljövården. Ett riksintresse är ett objekt eller område som är av vikt ur ett nationellt perspektiv. Det kan handla om bland annat naturresurser, vägar eller som i Lindesbergs fall en historiskt betydelsefull miljö.

På lokal nivå är det länsstyrelsens uppgift att kontrollera hur kommunerna tar hänsyn till riksintressena. Länsstyrelsen har också rätt att upphäva kommunala beslut om inte tillräcklig hänsyn tas till dessa.

Det som har pekats ut i Lindesberg är rutnätsplanen som upprättades 1644 av Tomas Kristoffersson. Även den småskaliga träbebyggelsen, gårdsstrukturen och de större stenbyggnaderna kring kyrkan och torget finns omnämnda rikstintressebeskrivningen från riksantikvarieämbetet.

### Övriga riksintressen för kulturmiljö som finns inom kommunen är:

- *Bondebyn Järle – Yxe*. Odlingslandskapet har kulturhistoriskt värdefull bruks- och bergslagsbebyggelse.
- *Fellingsbro sockencentrum*. På ett dominerande åsläge ligger kyrkan med tillhörande kastal. Även Prästgård och arrendatorsgård, skola och fattigstuga är av intresse.
- *Hinseberg*. Godsbildning från medeltiden och herrgårdsbebyggelse från 1800-talet.
- *Röda jorden*. I Ramsberg finns fornlämningar och synliga spår efter tidig järnframställning.
- *Siggebohyttan*. Välbevarad bergsmansgård med tillhörande gruvor och hyttruin.

## BYGGNADSMINNEN

En byggnadsminnesförklaring är det starkaste skydd som finns för att bevara ett objekt. Det är länsstyrelsen som övervakar och beslutar om byggnadsminnen. Ett byggnadsminne ska vara ett hus, en bebyggelsegrupp eller annan anläggning som är av synnerligt intresse. Eftersom ett byggnadsminne i princip ska bevaras för all framtid, bör länsstyrelsen vara restriktiv när de utser nya objekt.

### Objekt utsedda till byggnadsminnen i Lindesbergs kommun:

- *Gamla Sundsbron*. Bron som leder in till Lindesbergs stadskärna söderifrån är uppförd 1902-1903 och är ett typexempel på övergången från sten till betongbyggen. Den har tre valv och är till konstruktionen byggd som de gamla stenvalvsbroarna men är tillverkad av det för den tiden nya materialet betong.
- *Löa hytta, såg och kvarn*. Hyttan är unik på det sättet att den alltid drivits som ett hyttelag vilket kan liknas vid ett kooperativ. Än idag så ägs hyttan av Löabor som genom en stämma beslutar om frågor rörande hyttan. Verksamheten i Löa kan spåras till medeltiden men dagens utseende fick hyttan i slutet av 1800-talet och sågen 1910. Kvarnen byggdes 1854 och bär maskinella spår från alla tidsepoker fram till den lades ner 1992.
- *Siggebohyttans bergsmansgård*. Bergsmansgården uppfördes på 1700-talet av Anders Olsson. Den har varit byggnadsminnesförklarad sedan 1970. Skyddet gäller samtliga byggnader, ut- och invändigt, samt den omkringliggande marken som tillhör gården.
- *Stripa gruva*. Stripa är det senast tillkomna byggnadsminne inom Lindesbergs kommun. Den är utnämnd för att vara ett monument över en tidsepok och en industri som var avgörande för både trakten och hela Sveriges utveckling. Det är en unik bevarad gruvmiljö med industribyggnader som är typiska för den modernistiska epoken.

# REGLER & TILLSTÅND

För de företag och verksamheter som vill nyttja offentlig mark finns olika föreskrifter att följa beroende på vad ärendet gäller. Det är kommunen som ger tillstånd om upplåten mark och har rätt att ta ut en avgift (hyra) för denna. Städning av nedskräpning som verksamheten bidragit till, på och omkring det upplåtna området, är tillståndsinnehavarens ansvar. Det som styr avgifter och tillstånd förutom lagstiftningen är: den lokala ordningsstadgan och *författningssamling, regler och taxor för upplåtelse av allmän platsmark* som är antagen av kommunfullmäktige.

## SKYLTNING

Den som tillfälligt vill skylta på allmän platsmark måste söka tillstånd hos Polismyndigheten. För markupplåtelse krävs tillstånd hos kommunen. Permanent eller säsongsbetingad skyltning på fasad kräver bygglov. Skyltningen får inte utgöra ett hinder i gatan eller utgöra trafikfara. För riktlinjer om skyltutformning se avsnitt *skyltning* under kapitel *verksamheter*.

## FÖRSÄLJNING AV VAROR (TORGHANDEL)

Försäljning av varor kräver tillstånd av Polismyndigheten. Vid upplåtelse av mark vid tillfällig försäljning behövs tillstånd från kommunen. Är det livsmedel som ska säljas behövs även en bedömning utifrån livsmedelslagen. Denna görs av miljökontoret på Bergslagens miljö- och byggförvaltning. För riktlinjer om utformning, se avsnitt *försäljning* under kapitel *handel och verksamhet*.

## UTESERVERINGAR

För en uteservering krävs tillstånd från polismyndigheten och detta ska sökas varje år. Polisen kan ge tillstånd till uteservering förutsatt att kommunen medger markupplåtelse för denna. Uteserveringar är bygglovspliktiga och utformningen ska ske i samråd med stadsarkitektkontoret. Faktorer som vägs in i prövningen är tillgänglighet för funktionshindrade (se kapitel *Tillgänglighet*), trafiksäkerhet och estetiskt uttryck (se avsnitt *Uteserveringar* under kapitel *Verksamheter*).

Matsservering utomhus kräver som regel inget nytt tillstånd, förutsatt att tillagningen sker inomhus i lokaler som redan är godkända. Detta behöver dock ändå kollas upp om kapaciteten ökar avsevärt i och med uteserveringen. För alkoholsservering utomhus krävs ytterligare tillstånd. För att detta ska medges krävs att serveringen är väl avgränsad med staket och att verksamhetsutövaren har möjlighet till god uppsikt över området. Serveringstillstånd för alkohol utfärdas av socialförvaltningen.

(Vid tillståndsansökan eller frågor se *kontakter* på sidan 57)

# TRYGGHET

Trygghet är i grunden också en fråga om tillgänglighet. Våra offentliga platser ska vara till för alla och då ska inte människor exkluderas för att de känner sig otrygga. Det är främst kvinnor som uttrycker rädsla för att vistas ute i staden på kvällar och nätter, men enligt brottsstatistiken är det i högre utsträckning män som blir utsatta för överfall på offentliga platser. De platser som upplevs som otrygga är nödvändigtvis inte där flest brott begås. Den upplevda otryggheten och den faktiska otryggheten skiljer sig alltså många gånger åt.

Den faktiska tryggheten i staden beror på så många fler faktorer än bara den fysiska miljön. Det handlar om sociala förhållanden, polisresurser och mycket annat. Planering och gestaltning kan främst hjälpa till med den upplevda tryggheten. Det är en viktig faktor som alltid måste beaktas eftersom det är den upplevda och inte den faktiska tryggheten som ofta begränsar människor i sin vardag och sina levnadsmönster. Eftersom kvinnor i mycket högre utsträckning än män undviker vissa platser och anpassar sina levnadsvanor utefter de upplevda hoten, så blir tryggheten också en jämställdhetsfråga. Du ska ha samma möjlighet att vistas på en plats oavsett vad du har för kön.

## Faktorer i stadsmiljön som påverkar tryggheten:

- *Belysning.* Att en plats är bra belyst är en av de punkter som kommer högst på listan när människor pratar om huruvida de känner sig trygga. Det är i mörkret vi upplever att farorna lurar. Därför skapar en bra belysning inte bara ett estetiskt trivsamt rum utan också ett rum där människor känner sig trygga och hemma. För råd om utformning se kapitel *Belysning*.
- *Fasader.* Slutna eller igenbommade fasader skapar en känsla av otrygghet. Svagt lysande skyltfönster ger en tryggare upplevelse även när butikerna stängt för dagen.
- *Grönska.* Växtlighet är positiva inslag i stadsbilden för de flesta. Men när mörkret kommer så kan buskage och häckar upplevas som obehagliga och potentiella gömställen. Därför är det viktigt att se till att växtligheten hålls välskött och inte blir förvuxen.
- *Trafik.* Trafiken kan påverka tryggheten både negativt och positivt. Trafiksäkerhet är ytterst viktig för att människor ska känna sig trygga. Stadsmiljöer som påbjuder låga hastigheter blir trygga även om de ibland är hårt trafikerade. För den som cyklar eller går hemåt en kväll är trafikrörelser ofta något positivt för den upplevda tryggheten. Vi vill vistas där andra människor rör sig, så att någon ser om vi blir utsatta för fara. Därför bör man se upp med en för strikt trafikseparering.

# TILLGÄNGLIGHET

Det är en demokrati- och jämlikhetsfråga att en stad bör vara tillgänglig för alla dess invånare. För människor med olika typer av funktionshinder kan en så enkel sak som en tur till affären vara full av svårigheter och hinder. Den offentliga miljön är full av hinder såsom trottoarkanter, skyltar som oaksamt placerats ut i vägen eller trappsteg och trösklar. Men det är inte bara funktionshindrade som gagnas av att våra stads miljöer blir mer tillgängliga. Vi har ett ständigt växande antal äldre i vårt samhälle som på ett självständigt sätt bör kunna ta sig runt i staden. Det är också till fördel för gemene man, som kanske kommer med en barnvagn eller mycket packning, om det är lättframkomligt på våra gator och torg.

I plan- och bygglagen ställs krav på att offentliga platser och lokaler samt lokaler av allmänt intresse, som t ex butiker, restauranger och banker, ska vara tillgängliga för alla medborgare oavsett rörelsehinder eller nedsatt orienteringsförmåga. Enligt 17 kap §21a framgår att enkelt avhjälpna hinder ska åtgärdas. Boverket har jobbat fram riktlinjer för detta. Med enkelt avhjälpna hinder menas sådana faktorer som mindre lutningar, avsaknad av varningsskyltar och markeringar, räcken, brister i markbeläggning, belysning, parkering för handikappfordon m m. För att ett hinder ska ses som enkelt avhjälpn får det inte innebära en orimlig kostnad för fastighetsägaren eller förvaltaren som har ansvar för byggnaden eller platsen. De enkelt avhjälpna hindren ska undanröjas snarast, men en tidsgräns är satt av regeringen till 2010.

Det är inte bara fysiska hinder som kan vara problematiskt. Det finns många med psykiska funktionshinder som stöter på problem när de ska ta sig fram i staden. En bra och kontinuerlig skyltning med symboler underlättar för dem som av andra skäl än synsvaghet har svårt att orientera sig. Det behövs också en logik och tydlighet i t ex markbeläggning som visar var man ska röra sig som fotgängare, cyklist eller bilist.



*Kungsgatan i Lindesberg*



*En tillgänglig entré med nära till P-plats*



*Många entréer är inte tillgängliga för alla*



## NIVÅSKILLNAD TILL UTESERVERINGAR OCH ENTRÉER

Uteserveringar ska utformas så att de är tillgängliga för alla. Därför ska uppbyggnader i form av trädäck och dylikt undvikas. Om en uppbyggnad är nödvändig på grund av nivåskillnader går tillgängligheten att lösa genom en ramp eller att serveringens entré placeras på den sidan där däckets är i nivå med markplan.

Entréer till offentliga byggnader och byggnader som är av allmänhetens intresse, dvs butiker, restauranger och dylikt ska vara tillgängliga för alla. Detta innebär att nivåskillnader bör byggas bort i befintliga lokaler i den mån det är möjligt. Eftersom Lindesberg har många gamla byggnader som är kulturhistoriskt betydelsefulla så är tillgänglighetskravet ofta svårt att uppfylla. Här måste en avvägning ske för att se om det är möjligt att göra en lokal tillgänglig utan att göra för stora ingrepp. Det finns goda exempel där historiska byggnader gjorts tillgängliga. För mer råd och riktlinjer om detta går det att vända sig till BMB. I alla nybyggnationer ska entrén alltid uppfylla tillgänglighetskraven.

## KONTRASTMARKERINGAR

Dörrar, trappsteg, kanter och andra viktiga element bör markeras i en kontrasterande färg från omgivningen. Detta för att de ska uppfattas av personer med nedsatt synförmåga.

## RAMPER

En ramp ska ha en lutning på max 1:12 men bör helst vara 1:20 och ha ledstänger på båda sidorna. Lutning i sidled ska ej vara mer än 1:50. Vilplan måste vara minst två meter för att rymma större rullstol och eventuell ledsagare.

## PASSAGE 1,5 M

Stadens trottoarer är till för gående. Här inkluderas självfallet personer med nedsatt rörelse och/eller orienteringsförmåga. På gångvägar och trottoarer bör den fria passagen vara 1,5 meter så det blir fullt

tillgängligt för alla, även för dem som använder en större rullstol eller behöver en ledsagare. Detta innebär att smala trottoarer inte bör möbleras.

## MARKBELÄGGNING

För att kunna ta sig fram i staden när man är funktionshindrad är det ytters viktigt att underlaget är väl utformat och underhållet. Kullersten och gatsten är vackra traditionella material som passar fint in i en stad som Lindesberg. Men eftersom de kan begränsa framkomligheten bör det även finnas ytor med planare material som sten eller betongplattor så att även de som t ex färdas i rullstol kan ta sig fram.

Kontraster och strukturer är viktigt för att det ska gå att orientera sig och ta sig fram på ett säkert sätt.

## MÖBLERING

Möblering, så som reklamskyltar och sittmöbler, får inte vara ett hinder eller en fara för de förbipasserande. Om gatan har en möbleringszon så ska lös möblering placeras där. Om inte en sådan finns så ska möblerna placeras i direkt anslutning till verksamhetens fasad och den fria passagen på 1,5 meter bör finnas. Lösa föremål måste kontrastera mot bakgrunden och skyltar och staket bör ha en nedre tvärså mellan 10 och 35 cm från marken för att en synskadad person ska kunna känna dem med sin orienteringsskäpp. Serveringar ska möbleras så att de kan nyttjas av personer som använder rullstol.

## TRAPPOR

Trappor är ett problem för många men det är inte något som går att bygga bort helt. Trappor ska kontrastmarkeras på första och sista steget så de kan uppmärksammas av synskadade. Ledstänger ska finnas om fallhöjden är högre än 0,5 meter och ska börja 30 cm innan trappan både uppe och nere.

# KOMMUNENS MINDRE ORTER

Den fysiska miljön och bebyggelsen i de mindre orterna är viktig för dess framtid. Att ta tillvara på och bevara sin historia är en stor del i det som skapar identitet. Det är också viktigt för dem som bor på en plats att vara stolta över sin hembygd. För att de mindre orterna ska leva kvar krävs det också att det finns verksamhet och trevliga mötesplatser. Det är där stadsmiljöprogrammet kommer in. Genom att synliggöra platsernas olika karaktär och ge tips och riktlinjer, så är det en hjälp i arbetet med trivsamma ortsmiljöer.

## FELLINGSBRO

Fellingsbro som ligger i kommunens sydöstra del är en liten ort med ca 1500 invånare. Fellingsbro var från början ett stationssamhälle som uppstod i mitten på 1800-talet. Persontrafiken med tåg är nu nedlagd sedan 1996. Orten har blivit lidande av minskad befolkning och flera affärslokaler i centrum står tomma. Som nämnts tidigare, under riksintressen, så är det gamla sockencentrumet med kyrkan av riksintresse för kulturmiljö. Dock ligger inte detta så nära centralorten att de påverkar varandra ur gestaltningssynpunkt.

Bebyggelsen i Fellingsbro är till största delen småskalig villabyggnad. Runt Bergsvägen, där de flesta verksamheter är lokaliserade, ligger också några flerbildningshus. Det gamla stationshuset inhyser idag ett café med uteservering, som fungerar som en central mötespunkt.

När det gäller den offentliga miljön i Fellingsbro finns det ingen tydlig samordning. Antalet serveringar är ganska få och de har olika utformning och stil. Trottoarprat och skyltning är något som till synes är helt oreglerat. Vad gäller tillgänglighet är nivån på flera av de små butikslokalerna ett par trappsteg upp. Även om Fellingsbro har en helt annan karaktär än Lindesberg, så skulle riktlinjer för möbler även kunna appliceras här för att ge orten ett lyft.



*Fellingsbro*



## STRÅSSA

Stråssa som är en gammal gruvort har ett centrumtorg. Tyvärr ligger detta nu förfallet och det finns endast en loppisbutik kvar. De övriga lokalerna står tomma. Stråssas gamla företagsby är också förfallen men har idag några verksamheter kvar.



*Stråssa*



## FRÖVI

Frövi har ca 2500 invånare och är kommunens näst största ort. Frövi är en gammal bruksort med ett levande centrum. Här finns restauranger, livsmedelsbutiker, skolor och bank. I Frövi finns inte heller något tydligt angreppssätt eller sammanhållning i gestaltningen. Dock finns längs med Centralvägen nyare belysning. Det är längs Centralvägen som de flesta verksamheter finns och där går det att göra mycket när det gäller utformning. Serveringarna är på många ställen slitna. Korsningen Centralvägen - Järnvägsgatan har en fin plats med växtlighet, vatten-spegel och soffor.

Trottoarpratere och skyltning i Frövi finns det mycket av. Eftersom många färdas med bil längs med Centralvägen så är skyltningen stor och färgglad för att synas. När det kommer till tillgänglighet så ligger butiksplanen i flera av de små butikslokalerna ett par trappsteg upp och även uteserveringarna är på flera ställen uppbyggda med trädäck.



Frövi



## STORÅ

Storå centrum har en trivsamtorgbildning med service i form av bland annat bank, livsmedelsbutik och pizzeria. I Storå finns det möjlighet till pendling med Tåg i Bergslagen.

Ur tillgänglighetssynpunkt är Storå centrum bra. Entréerna är i markplan och framkomligheten är god.



Storå



Storån

## GULDSMEDSHYTTAN

Guldsmedshyttan och Storå är två orter som idag hänger ihop och ligger naturskönt vid sjön Råsvälen. Orterna präglas av att riksväg 50 löper rakt igenom samhället. Fokus ligger på biltrafik, inte gång- och cykeltrafik. Den gamla gruvnäringen är ett turistmål. Guldsmedshyttans centrum är utformat för att passa dem som kommer med bil. Skyltningen är stor för att den ska uppfattas tydligt från riksvägen som går precis bredvid. I centrum finns bland annat livsmedelsbutik och bensinstation.



*Guldsmedshyttan*

## RAMSBERG

Ramsberg ligger i norra delen av kommunen och har viss service i form av livsmedelsbutik och bibliotek. Ramsberg har kulturhistoriska värden i det gamla bruket med sin tillhörande herrgård som står i kontrast till den karaktäristiska småskaliga bebyggelsen kring kyrkan. Lindesbergs översiktsplan pekar ut dessa som högst bevarandevärda. Gestaltning och förändring måste m a o ske med stor hänsyn.



*Ramsberg*

### **Viktigt att tänka på i de mindre orterna:**

- *Landsorter är inte städer.* De små orterna har en annan karaktär och uppbyggnad än vad en stad har. I de mindre orterna dominerar ofta grönskan medan det i städer är sten och betong. Därför kan en allt för stadsmässig utformning kännas främmande.
- *Synintryck från vägen.* Till skillnad från staden så möter de flesta ortens verksamheter med bil. Därför blir rätt skala och tydlighet viktigt när det kommer till skyltning.
- *Tag tillvara på ortens identitet.* Att anspela på ortens historia och särprägel kan vara ett sätt att skapa identitet. Det är positivt både för de boende som kan känna stolthet över sin ort och för besökande.
- *Anpassa till sammanhanget.* I mindre orter finns det andra saker att ta hänsyn till än i staden. Bara för att det inte finns bebyggelse i närheten att ta hänsyn till, betyder det inte att man kan göra hur man vill. Även hänsyn till naturvärden krävs vid gestaltning.

## VEDEVÅG

Tätorten ligger ca 10 km sydost om Lindesberg utmed länsväg 249. Samhället är utbyggt på båda sidor om länsvägen. Största arbetsplatsen är Wedevåg Tools AB.

År 2005 fanns det 722 fast boende i tätorten.

De flesta servicefunktioner ligger norr om länsvägen. Där finns förskola, grundskola, servicehus med äldreboende, livsmedelsbutik, bensinpumpar, restaurang samt brandstationen vid industriområdet.

Nere vid Vedevågssjön finns en badplats, ca 1 km från centrala Vedevåg. Vid idrottsplatsen Smedvallen finns ett elljusspår.

Enstaka obebyggda villatomter finns i den nordvästra delen av samhället.

## ROCKHAMMAR

Tätorten ligger mellan Vedevåg och Frövi ca 6 km nordost om länsväg 249.

Genom samhället sträcker sig Sverkestaån. Största arbetsplatserna är Rottneros Rockhammar AB och Rockhammar Timber AB.

Under de senaste fem åren har folkmängden legat stabilt kring 266 personer.

Den tidigare Konsumbutiken har övergått till en handelsbutik som enbart har öppet om helgerna. Invid butiken på andra sidan gatan finns ett bassängbad. Grundskola, förskola och brandstation finns på den västra sidan av ån.

Invid Sverkestaåns västra sida har en äldre industribyggnad som byggts om till samlingslokal för olika slags aktiviteter. Väster om samhället finns ett elljusspår.

Planlagd mark för villatomter finns sydväst om järnvägen. För området öster om järnvägen har gällande detaljplan upphävts för att göra det möjligt för befintliga verksamheter att kunna utvecklas.



# LINDESBERGS TÄTORT

Lindesberg är en gammal handelsplats som fick sina stadsprivilegier 1643. Lindesberg som innan stadsprivilegierna hette Lindesås, uppstod i samband med att gruvorna och järnhanteringen började blomstra. Lindesbergs kyrka har legat där den gör sedan 1300-talet, men har förstörts och byggts om flera gånger under åren - senast 1872 efter att den så gott som förstörts i en stadsbrand 1869. 1644 upprättades den stadsplan som till stor del fortfarande är intakt och som gjort att delar av stadskärnan numera är av riksintresse.

Lindesberg är kommunens centralort och har ca 8700 invånare. Här finns lasarett och gymnasieskola för Örebro läns norra delar. Staden ligger vackert belägen vid Lindessjön och omgiven av stora skogar. Den offentliga sektorn, med lasarettet och skolan, sysselsätter många. ArvinMeritor är också en stor arbetsgivare. I Lindesberg arbetar en stor andel i tillverkningsindustrin i jämförelse med resten av Sverige. Den största delen av industrin är lokaliserad till de västra delarna, mot riksväg 50 som passerar Lindesberg i sin sträckning mellan Örebro och Borlänge. I detta område finns också en del externhandel och lågprisvaruhus.

Bebyggelsen i Lindesberg är småskalig och från olika tidsepoker. Stadskärnan har till viss del bebyggelse som uppfördes redan på 1700- och 1800-talet. Lindesberg har länge varit en mötesplats och handelsstad men det var med den industriella revolutionen som människor sökte sig till städerna och antalet boende ökade på allvar. En stor del av befolkningen bor i villor. Den äldsta villabebyggelsen, förutom stadskärnan, är sekelskifteshusen i de östra delarna av staden, i backen upp mot Kyrkberget. Lindesberg har i modern tid främst expanderat norrut. Det enda sammanhängande bostadsområdet söder om stadskärnan är Skottbackarna på Örebrovägens östra sida. De större bostadsområden som tillkommit senast, är de som ligger norr om lasarettet och har villor från 70- och 80-talet. Lindesberg är förutom stadskärnan en relativt funktionsseparerad stad. Den främsta handeln finns i centrum och verksamhetsområden och bostadsbebyggelse är tydligt avgränsade från varandra.



Riksväg 50 leder trafiken förbi Lindesberg, men trots det så går det också en hel del trafik genom de centrala delarna. Det är en belastning eftersom Kristinavägen är den enda genomfartsgatan i centrum. Särskilt hög belastning är det på morgon och eftermiddag/kväll när många ska till och från sina jobb. Mycket av den tyngre trafiken går till verksamhetsområdet i väster och kommer in från rv 50 via Fotbollsgatan och behöver därför inte passera någon bostadsbebyggelse.

För gång- och cykeltrafiken är framkomligheten i Lindesberg varierande. Det finns på många håll bra gång- och cykelvägar men det saknas ofta kontinuitet och sammankopplad nätstruktur. Sommartid förbättras möjligheterna att promenera i Lindesberg genom att Kungsgatan stängs av till gågata. Det nya rekreationsstråket ”Lindesjön runt” har blivit mycket populärt bland invånarna. Goda gång- och cykelmöjligheter kräver säkra miljöer, bra belysning och vägvisning. Detta saknas idag på många håll.

Det finns inget övergripande gestaltungsgrepp i Lindesbergs tätort. Skyltning, möblering och annat varierar från stadsdel till stadsdel men också inom områdena finns stora variationer. Delar av möblemanget är mycket slitet och behöver rustas eller bytas ut.



*Lindesberg har stora kvalitéer i sitt natursköna läge*



*Även här så sprider den externa handeln ut sig*



# LINDESBERGS STADSKÄRNA

Som tidigare nämnts är Lindesbergs stadskärna ett riksintressen för kulturmiljö. Detta ställer extra höga krav på utformningen av de offentliga platserna och gaturummen. Alla ingrepp som sker måste göras med hänsyn till det historiska arvet. Området för stadskärnan avgränsas med Prästbron i norr, Sundsbron i söder, Lindesjön i väster och Järnvägen i öster. Tomas Kristofferssons rutnätsplan bestod av en bred huvudgata i nord-sydlig riktning och 13 tvärgator. Lindesbergs ursprung som handelsplats gör sig fortfarande gällande i den gamla rutnätsstaden där de flesta butiker och verksamheter finns än i dag. Den strikta rutnätsstrukturen bryts norr om Koppgatan där bostadsbebyggelse och handelsomter av större skala tar vid.

I stadskärnans bebyggelse finns avtryck från olika tidsepoker. Det finns enstaka byggnader kvar från 1700-talet och mycket småskalig träbebyggelse från 1800-talet, mest utmed Kungsgatan. Gaturummen är slutna och bebyggelsen låg. Det finns upp till fem våningar i stadskärnan, men inte heller den mer moderna bebyggelsen är ofta mer än tre till fyra våningar hög. Kvarteren i stadskärnan är uppdelade i många små fastigheter vilket har varit en bidragande faktor till den brokiga bebyggelsen. Det är sällan som hela kvarter har tagits i anspråk och bebyggt samtidigt. De flesta av de byggnader som ses som extra bevarandevärda ligger utmed Kungsgatan och dess tvärgator ner mot Lindessjön.

I den centrala delen finns kyrkor, stadshotell, Folkets Hus och tingshus. Tyngdpunkten för stadskärnans handel ligger sedan länge i den centrala och norra delen samt bostadsområden i norr och söder. I de norra delarna och runt Norrtullstorget finns varuhallar och några större butiker, annars präglas handeln i Lindesbergs stadskärna av små självständiga butiker. Få kedjor har etablerat sig i staden och det är ett stort bidrag till den trivsamma småstadsmiljön där de små butikerna skapar en trivsam stämning.

Trafiksituationen i stadskärnan har på senare tid förbättrats. Kristinavägen, som tidigare var en stor genomfartsgata, har i idag gjorts om till en lågfartsgata med trädplanteringar och breda trottoarer som ger möjlighet till ett gatuliv med handel och uteserveringar. Möjligheterna för gångare är goda i centrum, eftersom Kungsgatan under sommartid omvandlas till gågata. Den del av Bytesgatan som går norr om ”Flugparken” är en enkelriktad gårdsgata vilket möjliggör uteservering för det café och den restaurang som ligger utmed sträckan.

## NORRTULLSTORGET

Torget ligger i ena änden av Kungsgatans handelsstråk. Torget är en plats för kommers och folkliv, där många rör sig mellan affärerna, stånden och den övriga servicen. Här finns viktiga instanser som bibliotek och apotek. Torget är en mötesplats och det är många som ska samsas om ytan. Att många funktioner samlas på platsen är positivt, men det kan lätt bli rörigt och trångt.

Bebyggelsen kring torget är av varierande karaktär. Från äldre träbebyggelse till de mer moderna inslagen av varuhallarna Ica och Konsum. Höjden på bebyggelsen som inringar torget är 1 - 2 1/2 våningar. Fasadmaterialen varierar från trä på de äldre husen till puts, tegel och plåt på de nyare. Reklamen - på och runt Ica, är det som dominerar. Den lyser rött och sänder ut sitt budskap med stora bokstäver. Markbeläggningen är kvadratiska betongplattor.

På torget finns försäljningsstånd och två mindre kioskbyggnader. Möblemanget består bland annat av blomurnor, trottoarpratrare och soffor med varierande karaktär och kvalitet. Platsen avgränsas från

### Viktigt att tänka på och ta hänsyn till på Norrtullstorget:

- *De olika verksamheternas intressen.* På ett torg där många ska dela på ytan krävs en tydlig hållning för hur mycket var och en får breda ut sig för att det ska bli en fungerande struktur.
- *En mötesplats.* Torget bör ge möjlighet till möten mellan människor, även för dem som inte är där för att konsumera. Sittplatser i bra lägen måste därför prioriteras.
- *Tillgängligheten.* Varustånd, skyltar mm får inte blockera eller utgöra hinder för människor med funktionshinder.

Konsums parkering med ett vitt metallstaket. Belysningsarmaturerna är av flera olika slag. De mitt på torget är enkla galvaniserade medan flera av fasaderna har svarta av en mer utsirad modell.



## KUNGSGATAN

Kungsgatan söderut är från Norrtullstorget en handelsgata med små butiker. Karaktären på bebyggelsen är småskalig träbebyggelse uppblandat men modernare byggnader med upp till tre våningar. Den gamla bebyggelsen är från 1800-talet och vissa spridda byggnader från 1700-talet har också klarat sig undan de stadsbränder som härjat.

Gatan är belagd med gatsten och trottoarerna är cirka 1 1/2 till 2 meter breda. Möbleringen i gaturummet är lösa bänkar, blomurnor och papperskorgar som tas bort när vintern kommer och gatan återigen öppnas för biltrafik. Skyltningen på butikerna är i regel väl anpassad efter gatumiljön. Det är diskreta skyltar i svart smide som hänger ut från träfasaderna. Den skyltning som sker i form av trottoarpratare eller uppställda varor på gatan är av mer skiftande karaktär.

Trottoarerna är smala som det är. Därför kan framkomligheten för funktionshindrade vara problematisk. Eftersom gatan är en gågata på sommaren är det ett mindre problem då, eftersom de som behöver mer yta kan röra sig i mitten av gatan. Dock är detta ett problem om man vill komma närmare eller besöka någon butik, eftersom det då är en trottoarkant att ta sig över.



### Viktigt att tänka på och ta hänsyn till på Kungsgatan:

- *Den lilla skalan.* Den låga bebyggelsen och de små butikslokalerna kräver möbler, skylting och annat som anpassas så att det smälter in i gatumiljön.
- *Den historiska bebyggelsen.* Kulturarvet är en viktig del av platsen och de element man tillför måste ha en estetisk utformning som är anpassad och även förstärker och kompletterar bebyggelsen.
- *Handeln.* Det är handeln som skapar liv och rörelse på gatan och deras intressen måste beaktas. En utformning i samverkan mellan handel och stadsarkitektkontoret är önskvärd.
- *Tillgängligheten.* För att rörelsehindrade ska kunna ta sig fram så bör placering av möbler och dylikt göras med omsorg. Ett riktvärde för fri passage är 1,5 meter.

## RÅDHUSTORGET

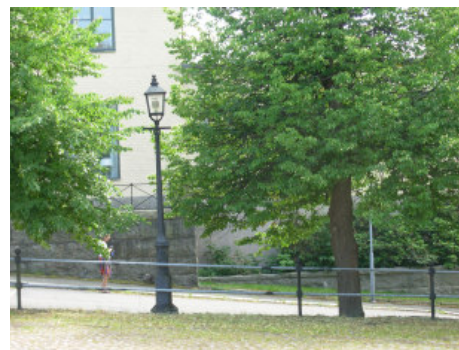
Rådhusorget är av en helt annan karaktär än Norrtullstorget. Torget har karaktär av offentlighet och representation, med byggnader som kyrkan, stadshotellet och tingshuset. Dessa byggnader har ett helt annat uttryck än de pittoreska träbebyggelsen på resten av Kungsgatan. Det finns ingen handel så Rådhusorget drar inte till sig lika mycket folkströmmar som Norrtullstorget. Från torget har man en vacker utsikt över Lindesjön som inramas av grönskan från de stora träden. Slutningen ner mot vattnet är gräsbevuxen. Även kyrkan, som torget angränsar till, är omgiven av gräs och höga träd.

Torget är belagt med gatsten och kullersten och används till viss del som parkering. Karaktäristiskt för torget är fontänen som är placerad i mitten och de två mindre byggnaderna som spelar mot Stadshotellets arkitektur. De har tidigare inhyst polisstation och brandstation. Idag finns här turistbyrå och ett café.

Möbleringen på torget är till största del enhetlig. Belysningsstolpar, papperskorgar, staket och pollare med kedjor mellan är svarta. Dock är de på sina ställen slitna eller trasiga. Med utsikt över vattnet står fasta sittgrupper med svart stomme och grönt trä.

### Viktigt att tänka på och ta hänsyn till på Rådhusorget:

- *Byggnadernas karaktär.* Runt om torget är bebyggelsen gammal och gedigen. Därför så skulle en modern design vara främmande och störa platsens helhetsintryck.
- *Skalan.* Bebyggelsen och torgets yta gör att skalan på belysningsarmatur och annat kan vara större än på Kungsgatan.
- *Grönskan och vattenkontakten.* Ett torg med sjökontakt är ganska unikt. Denna vackra fond bör även i fortsättningen framhävas och om nya element ska tillföras så behöver det därför ske med stor hänsyn till detta.



## KRISTINAVÄGEN

Kristinavägen utgör tillsammans med Kungsgatan Lindesbergs handelsstråk. På Kristinavägen kör en hel del trafik men sedan gatan fick sin omgestaltning, med nya trädplanteringar och farthinder, har hastigheten minskat och fotgängarnas villkor förbättrats avsevärt. Även resten av gatan är på väg att få en ny karaktär som ska sänka hastigheten och öka trafiksäkerheten. Kristinavägen är den gata man möter när man kommer till Lindesberg med bil. Den löper i syd-nordlig riktning och avslutas med en rondell i var ände. Belysningen är den svarta ”Stockholmslampan”. Blomsterurnor finns utsatta mellan gång- och cykelbanan och körfältet.

Bebyggelsen längs med Kristinavägen är av varierande ålder och material. Våningsantalet varierar mellan ett och tre där bottenvåningen på många byggnader inhyser butiker och restauranger med stora skyltfönster ut mot gatan. Många av lokalerna ligger ett eller ett par trappsteg upp och är därför inte tillgängliga för alla.

I och med den nya gestaltningen har gatan en enhetlig möblering av god kvalitet vad gäller belysning och trädplantering. Något som har en varierande kvalitet och utformning, är den möblering som kommer av verksamheterna. Kristinavägen har breda trottoarer med ett flertal ute-serveringar. Serveringarna är av varierande storlek, från något enstaka plastbord till större serveringar med staket. Många butiker har också placerat ut trottoarpratare samt många flaggor och markiser med reklam-budskap som sitter på fasaderna.

### Viktigt att tänka på och ta hänsyn till på Kristinavägen:

- *Tillgängligheten.* Trottoarerna är breda och lämnar utrymme för möblering. Dock måste den ske på ett sådant sätt att framkomligheten inte hindras och att synskadade uppfattar eventuella hinder.
- *Handeln.* Kristinavägen är en affärsgata och handeln bidrar till en livfull stad. Affärerna måste få synas i gaturummet men under vissa restriktioner för tillgänglighet och utformning.
- *Flera olika trafikslag.* Eftersom gatan trafikeras av både bil-, cykel-, och gångtrafik behövs en utformning av skyltar och dylikt som fungerar i olika hastigheter och är tydliga på håll.



## RESECENTRUM & JÄRNVÄGSPARKEN (FLUGPARKEN)

Flugparken med sina höga träd och fontän i mitten är en viktig mötesplats intill stationen. Runt parken finns verksamheter så som butiker, restaurang, café och bank. Parken är möblerad med olika typer av bänkar och soffor. Platsen mot Kristinavägen är möblerad med en stilren variant av granit och trä. Inne i parken är det en mer klassisk utsirad soffmodell.

Miljön kring busstorget och spårområdet har mer baksideskaraktär och är i stort behov av upprustning. Bebyggelsen runt resecentrum är en till tre våningar. Stationsbyggnaden inhyser bl a trafikskola, taxibolag, resecentrum, väntrum samt pizzeria med tillhörande uteservering.

### Viktigt att förbättra och ta hänsyn till vid Resecentrum och Järnvägsparken (Flugparken):

- *Välkomnande.* Stationsområdet ska välkomna sina besökare till staden. Tyvärr vänder sig staden idag med ryggen mot besökarna istället.
- *Skyltning och vägvisning.* Stationsområdet bör ha tydlig vägvisning och information om staden.
- *Samverkan av olika trafikslag.* Här ska bussar, bilar, gående och cyklar samsas. Det ska vara lätt att ta sig till och från stationsområdet och att byta mellan de olika färdmedlen. Därför behövs en tydlighet i skyltning och övergångsställen på strategiska platser
- *Tillgängligheten.* Det är viktigt att alla kan nyttja de kollektiva transportmedlen. Därför måste busshållplatser och perrong utformas så att de går att nå även för funktionshindrade.



# STADSKÄRNANS MÖBLERING



# GESTALTNINGSPRINCIPER

Det är både kommunen och det privata näringslivet som möblerar och skapar karaktär åt våra offentliga miljöer. Det som är kommunens ansvar är ofta möbler av mer permanent karaktär så som belysningsarmatur, vägskyltning osv. Det privata näringslivet möblerar oftare tillfälligt eller säsongsbetingat, med bl a sina uteserveringar och reklamskyltar. Här följer några generella riktlinjer att tänka på oavsett vilken typ av möblering det gäller.

## 1. TA HÄNSYN TILL KULTURARVET

Kulturarvet ska alltid tas i beaktning när man inför nya element eller förändrar något i stadsbilden. Detta innebär inte att man inte får tillföra några moderna element, men det måste ske med försiktighet. En stadsmiljö som speglar olika tidsepoker, även den samtida, är att eftersträva. Det modernas framfart får inte ske på bekostnad av att viktiga kulturhistoriska miljöer förstörs.

## 2. TA TILLVARA DEN LOKALA PRÄGELN

Identitet och karaktär är viktigt för en ort. När något nytt ska tillföras bör man därför lyfta blicken och se på sin omgivning och sin historia. Vad gör min gata/ort/region speciell? Bergslagen är präglad av sin gruvverksamhet och metallhantering. Därför ligger smide och gjutjärn nära till hands vid val av material till gatumöbler mm.

## 3. LÅT KARAKTÄREN OCH MILJÖN VARA ÖVERORDNAD DET ENSKILDA OBJEKTET

Gatumiljöer och offentliga platser är till för oss alla. Därför ska inte den enskildas intressen få styra så att det dominerar hela platsen. En stadsmiljö blir trivsam när de olika elementen passar in i sitt sammanhang och bildar en helhet.

## 4. TA HÄNSYN TILL SKALAN

Rätt skala är viktigt för att ett objekt ska passa in. Lindsbergs stadskärna har småskalig bebyggelse och gaturum och kräver därför skyltning och möblering som är anpassad till detta. Ett stort reklamplakat passar sig inte på en gågata som Kungsgatan, lika lite som en liten skylt i smide skulle passa sig på en extern handel som kunderna möter med bil.

## 5. BYGG VIDARE PÅ DE KVALITETER SOM FINNS

Det finns mycket gestaltning och möblering i Lindsberg som är av god kvalitet. Ta efter dessa goda exempel och fortsätt på samma bana. Om varje nytt objekt som tillförs är av en ny typ så blir stadsmiljön rörig.

## 6. KVALITET ÖVER KVANTITET

Det enda sättet att utmärka sig behöver inte vara att ha den största, mest färgglada och uppseendeväckande reklamskylten. Att köpa in billiga plastmöbler till uteserveringen är inte heller det som alltid är det mest lönsamma för verksamheten i slutändan. Satsar man på kvalitet och trivsel så lockas kunderna dit, samtidigt som det bidrar till att skapa en trivsam gatumiljö.



## SKYLTNING

Skyltning av en butik eller verksamhet ska ske med omsorg. Design, materialval och placering sänder starka signaler om vilken inriktning verksamheten har. Skyltar i glada färger förknippas med ”låg kvalitet”, medan en sober stilren skylt signalerar ”kvalitet” och ”förtroende”.

Skyltningen påverkar inte bara den enskilda verksamheten utan också upplevelsen av hela platsen eller gaturummet. En stads karaktär skapas till stor del av dess kommersiella innehåll och en trivsamt karaktär är ytterst viktig för en levande stadskärna. Därför ligger det i allas intressen att lägga lite tid och omsorg på utformningen av skyltar.

### En bra skyltning i stadsmiljö ska...

#### ... placeras med hänsyn till omgivning och fasadtyp

En skylt får inte placeras på taket eller så att överkanten sträcker sig över takfoten. Skylten ska helst placeras ovanför entrén. Skyltar som är vinklade ut från fasaden ska vara det i 90 grader och ha text/symbol på båda sidorna. En skylt som sträcker sig ut över trottoar eller gångbana ska ha en fri höjd på minst 2,3 meter respektive 2,5 meter om det är en cykelbana.

#### ... ha kort och koncist budskap/information om verksamheten

En skylt ska annonsera viket företag eller viken typ av verksamhet som finns i lokalen. Den bör enbart ha företagets/verksamhetens logga eller namn och möjligen kort information om vad som säljs eller vilka tjänster som erbjuds. Någon annan varumärkesreklam ska alltså inte förekomma. Den typen av reklam och skyltning bör endast finnas i skyltfönstret.

#### ... vara omsorgsfullt belyst

Belysningen av en skylt ska vara jämn. Inget blinkande eller färgskiftande eftersom det kan uppfattas som störande och är också svårt att tyda för människor med nedsatt syn eller andra funktionshinder. En skylt bör belysas med ett varmt ljus från diskreta armaturer. Ljuslådor och lysrör får inte vara för dominerande.

Det finns få neonskyltar kvar idag. Att skaffa neonskyltar var ofta en stor investering för verksamheten och därför har de ofta en högklassig utformning och design. Neonskyltar som är väl underhållna och av god kvalitet är ett välkommet inslag i stadsbilden.

### ... ha en estetisk utformning som är anpassad efter bebyggelsen

Val av stil och material på skylten ska göras med omsorg. I en gammal småskalig bebyggelse är mindre skyltar, i t ex smide, lämpligt. Många butikskedjor vill använda samma skyltar till alla sina butiker men i en känslig historisk miljö som Lindesberg går inte alltid detta att tillmötesgå. Kulturarvet måste prioriteras. Den mer storskaliga och moderna miljön tål också större skyltning i andra material.

### ... ha text och storlek anpassad efter avstånd, eventuellt färdmedel och hastighet som den ska läsas från

Textstorleken och typsnittet är viktiga för att skylten ska vara läsbar. Ett enkelt och tydligt typsnitt som kontrasterar till bakgrunden kan läsas på ett avstånd som motsvarar ca 200 gånger bokstävernas höjd. Det innebär alltså att en skylt med 10 cm höga bokstäver kan läsas från ca 20 meter, en med 20 cm höga bokstäver från 40 meters avstånd osv. Symboler och välkända märken kan ofta uppfattas på längre avstånd.

När man utformar en skylt är det viktigt att fundera över om den främst riktas till gående eller bilister. För liten eller lång text är inte lämpligt om man vill att budskapet ska vara tydligt för de som färdas i högre hastigheter. Då är symboler ofta att föredra. På en gågata däremot behöver inte budskapet vara fullt så omedelbart för att de passerande ska uppfatta det, eftersom de kommer i ett sakta tempo och inte behöver ha samma koncentration på trafik och omgivning.

### ... vara en del av stadsrummet och inte dominera det

Kommers och handel är välkomna inslag i stadsbilden. Dock får inte en verksamhet dominera och ta över gaturummet. Skyltningen ska vara anpassad efter de övriga som finns utmed gatan. Varje butik eller verksamhet bör som regel inte ha mer än en skylt längs med samt en vinkelrätt från fasaden, förutsatt att det inte är en hörnlokal som vetter ut mot två gator. Då kan skyltning mot båda förekomma.

### GODA EXEMPEL PÅ SKYLTNING I LINDESBERG



## LÖSA SKYLtar/ "TROTTOARPRATARE"

Så k "trottoarpratarna" ger gatan lätt ett rörligt intryck och kan utgöra ett hinder i gatan. Ofta är budskapet på dessa skyltar tillfälligt och därför har inte lika stor omsorg lagts på utformningen som när skylten är permanent.

### Om en trottoarpratarna ska användas så ska den...

...tas in när butiken stänger för dagen.

...placeras i direkt anslutning till butiken. I gatans möbleringszon om det finns en sådan.

...placeras så att den inte utgör fara eller hinder för de förbipasserande. En fri passage på 1,5 meter ska finnas och den ska vara lätt att upptäcka för funktionshindrade.

... ha en utformning som är anpassad till omgivningen och är sammanhängande med butikens övriga skyltning.



*Trottoarpratarna finns av högst varierande typ och kvalité*

## FLAGGOR OCH BANDEROLLER

Normalt så bör stora banderoller och flaggor med reklambudskap undvikas i stadsmiljön. Endast banderoller som har budskap av allmänt intresse som t ex kommande evenemang bör förekomma. Samråd bör alltid ske med stadsarkitekten

## SKYLTNING I VERKSAMHETSOMRÅDEN OCH EXTERNHANDEL

I industriområden är det ofta svårt att orientera sig. Därför är det positivt om det finns en samordnad skyltning eller informationstavla vid infarterna. De byggnader som innehåller flera olika verksamheter bör också samordna sin skyltning på en gemensam tydlig tavla. Det är att föredra om hela området har ett gemensamt grepp när det gäller val av skylttyp och placering på tomten.

Verksamhetsområden skiljer sig från stadsmiljö på det sättet att det i verksamhetsområden oftare är lämpligt med fristående skyltning istället för fasadskyltning. Fasaderna i den här typen av områden ligger ofta långt ifrån gatan och många har förgårdsmark som lämpar sig för skyltning och informationstavlor.

Hänsyn ska tas till trafiksäkerheten. Därför ska tavlor med information bara placeras på sådana ställen där det finns möjlighet att stanna med bilen, utan att vara ett hinder eller en fara för övriga trafikanter, t ex en parkeringsficka.

## UTESERVERINGAR

Uteserveringar är ett välkommet inslag i stadsbilden och hjälper till att skapa liv och rörelse under sommarhalvåret. Serveringen ska uppfattas som en naturlig del av stadsrummet och ha en utformning som smälter in. Det är alltid en fördel om serveringar som ligger längs med samma gata eller torg kan samverka när det gäller utformning och design.

Precis som med skyltning så signalerar utformningen på en uteservering mycket om verksamhetens art och kvalitet. De vita plastmöblerna som ofta kan ses utanför gatukök och pizzerior återfinns sällan vid de mer exklusiva restaurangerna och caféerna. Att lägga lite extra på serveringens utformning kan därför vara en god idé för att locka kunder. Den fysiska miljön är en viktig del i marknadsföringen av en verksamhet.

### En bra uteservering ska...

#### **... vara stadsmässigt utformad och anordnad direkt på marken**

Serveringen är en del av gaturummet och ska inte vara inbyggd eller uppbyggd med trädäck och fasta tak. Trädäck kan förekomma i undantagsfall om det krävs för att ta upp nivåskillnader i gatans längdriktning. Trästaket är inte lämplig avgränsning i en stadskärna. Svarta smidesstaket som är genomsiktliga ger ett öppnare och mer luftigt intryck.

#### **... vara tillgängliga för alla**

En uteservering måste vara utformad och möblerad så att den uppfyller tillgänglighetskraven. Den måste också placeras så att den inte hindrar tillgänglighet och framkomlighet för förbipasserande. En servering får alltså inte ta upp mer plats än att det finns 1,5 meters passage kvar på trottoaren.

#### **... ha möbler av god kvalitet**

Möblerna ska vara anpassade till omgivningen och underlaget. Det är viktigt att tänka på att möblerna måste stå stadigt även om det är ett ojämnt underlag, som t ex gat- eller kullersten.

Möbler med stomme av smide och med träsits ger ett nätt och elegant intryck. De tar liten plats och är lätta att flytta på vid behov. Plastmöbler förfular gatumiljön och ska undvikas. Möbler och avgränsning bör utformas gemensamt så att de ger ett enhetligt intryck.

#### **... inte påverka trafiksäkerheten negativt**

Serveringen får inte utgöra någon trafikfara. Det innebär att den inte får skymma sikten för trafikanter eller ha en in-/utgång som vetter ut mot gatan.

### ... ha lätta och icke permanenta väder- och vindskydd

Parasoll, markiser och dylikt som är till för att skydda från väder och vind bör gå lätt att plocka bort när de inte behövs. Markiser ska gå att veva in och inte vara lägre än 2,5 meter över trottoaren. De får ej heller sträcka sig ut över den yta som tillståndet för markupplåtelsen medger.

Markiser och parasoll bör vara fria från reklam. Serveringens/företagets namn kan förekomma, lämpligen på den nedhängande delen i markisens eller parasollets underkant. Övrig varumärkesreklam ska undvikas.

### ... vara avgränsad om alkoholservice förekommer

En restaurang eller pub som har alkoholservice måste ha en tydlig avgränsning. Smidesstaket är då en bra lösning. Hela serveringen måste också vara överblickbar för personalen så att ingen utan kontroll kan komma in, och så att alkohol inte förs ut obemärkt. Avgränsning kan också vara bra för att hålla möblemanget samlat. Det är lätt att en servering ”glider ut” och blir ett hinder för förbipasserande.



Servering med nätta cafémöbler



Många typer av avgränsning förekommer i stadskärnan. Den vänstra är ej godtagbar. Denna typ av staket ska endast användas vid tillfälliga arrangemang



## TORGHANDEL, VARUSTÅND & KIOSKER

Många av de som bedriver försäljning på våra gator och torg är kringresande och därför kan inte Lindsberg ställa för specifika krav på dessa verksamheters utformning. Generellt gäller samma principer som för övrig möblering i gaturummet, alltså att den inte får utgöra hinder för trafiken eller ställa till problem för gatan eller torgets tillgänglighet. Den ska också inrätta sig i stadsbilden och inte dominera eller försämra för andra verksamheter. Uppfyller verksamheterna detta så är försäljning på gator och torg ett välkommet inslag eftersom det genererar liv och rörelse till staden.

Vid permanent eller säsongsbetingad försäljning så krävs ett bygglov utöver tillståndet och upplåtelsen av marken som ges av polisen och kommunen. Bygglov för icke permanenta anrättningar som kiosker eller varustånd, gavs tidigare på årsbasis men med nya ändringar i plan- och bygglagen, kan nu periodiska bygglov på max 10 år utfärdas. Det innebär att ett lov för säsongsbetingad verksamhet kan sökas för flera år framåt, förutsatt att verksamheten tas upp igen inom ett år efter den avslutades senast. Detta leder till mindre arbete både för verksamhetsutövare och kommun. Verksamhetsutövaren kan också på så sätt få en annan trygghet om han eller hon vet att verksamheten även kommer få fortgå året därpå.



*På Norrtullstorget finns två kioskbbyggnader och i varustånden är kommersen igång dagligen.*



*Vid arrangemang så kan utformningen se lite annorlunda ut och parkmark eller parkeringar kan tillfälligt användas för uppställning av tält och stånd*

## KIOSKER

Kiosker ska placeras och utformas med hänsyn till stadsmiljön. Detta bör diskuteras mellan kioskägare och stadsarkitektkontoret i tidigt skede. Kioskens väggar ska målas i en ton som inte är för avvikande och får inte täckas med reklambudskap. En kiosk bör precis som andra verksamheter skylta med omsorg och undvika varumärkesreklam. En väl utformad skylt som t ex säger ”Glass” räcker. Sen kan utbudet visas på en mindre tavla, antingen i fönstret eller vid sidan om det.

Kiosker hanterar ofta livsmedel och kräver för hygienens skull därför el och vatten. Möjligheten till framdragningen av detta bör diskuteras i samband med tillstånd- och lovansökningar.

## MARKNADER OCH ARRANGEMANG

Tillställningar och arrangemang kan locka både långväga besökare och ortsbefolkningen. Det är ett bra tillfälle att marknadsföra staden och vad den har att erbjuda. Därför är det välkommet om de lokala företagen vill vara med och engagera sig vid sådana tillfällen. Under marknader och arrangemang kan avsteg göras från de riktlinjer som normalt gäller. Under tillfälliga arrangemang kan parkmark och parkeringsplatser, som normalt inte får nyttjas för kommersiell verksamhet, tas i anspråk för uppställning av försäljning, karuseller eller annat.

Frågor som alltid måste beaktas och lösas på ett godtagbart sätt är tillgänglighet och trafiksäkerhet. Staden ska vara tillgänglig för alla, även vid festligheter och andra tillställningar. Stånd får inte ställas upp så att passagerarna blir mindre än riktvärdet på 1,5 meter. Tas parkeringar i anspråk så måste det ses till att handikapplatser ej blockeras eller att godtagbara alternativ finns. Tillstånd om livsmedelshantering och alkoholserving måste erhållas även vid tillfälliga serveringar.

# MINDRE ORTER

Gestaltningen är viktig även på mindre orter och i ytterområden men förhållningssättet skiljer sig eftersom det finns helt andra faktorer att ta hänsyn till. Gestaltning kan vara friare på de platser där det inte finns någon annan eller inte särskilt mycket bebyggelse att förhålla sig till. Dock måste en skyltning, servering eller annat alltid anpassa sig efter sitt sammanhang oavsett om det är stadsbebyggelse, villaområde eller naturmark.

Tillgänglighetskraven är lagstadgade och måste alltid följas, oavsett hur ensamt och avskilt en verksamhet är lokaliserad. Dock innebär ju definitionen av enkelt avhjälpta hinder att det inte får medföra en orimlig kostnad för den ansvarige. Verksamheter på landsbygden har ofta en låg omsättning och har inte samma möjligheter att kosta på en dyr anpassning till sin lokal.

## UTESERVERINGAR

För en servering som ligger på en mindre ort eller för sig själv gäller andra förhållningssätt än i stan. Trästaket och trädäck uppfattas inte som lika främmande på dessa platser och kan därför tillåtas i större utsträckning. Används trästaket bör det målas så det hör samman med byggnaden som restaurangen eller serveringen ligger i. Om serveringen inte ligger på en hårdgjord yta utan på gräsmatta eller naturmark, får trädäck byggas, med förutsättningen att tillgänglighetskraven uppfylls. Samma regler gäller för alkoholserving som det gör i stan. Serveringen ska vara avgränsad så att personer inte ska kunna komma in eller föra ut alkohol obemärkt.

## SKYLTNING

Skyltningen ska vara anpassad till omgivning och hastighet, samt från vilket färdmedel den ska uppfattas. Är det utmed en väg ska budskapet vara kort och lättuppfattat. Reklamskyltar med för mycket information eller med blinkande och växlande budskap är en trafikfara. Är det befogat med mer information eller reklam vid en verksamhet ska denna i stället finnas där den kan läsas utan fara, t ex efter det att bilarna svängt in på parkeringen.





*Även verksamheter i de mindre orterna måste uppfylla tillgänglighetskraven.*



*Ofta ligger serveringarna inte på gatumark eller annan hårdgjord yta vilket ger andra förutsättningar för trädäck och möblering.*



*I mindre orter är det ofta natur och grönska som dominerar.*

# KOMMUNENS ANSVARSOMRÅDEN

Kommunen ansvarar för större delen av möblemanget i den offentliga miljön. Det rör sig om allt från papperskorgar och parksoffor till lyktstolpar. Kommunen ska se till att platser i staden är välskötta och tillgängliga. Möbleringen av staden bör ge både en enhetlig bas av god kvalitet så väl som att tillföra det där "lilla extra" som fångar blickar och visar att den offentliga miljön är prioriterad.

## ETT TYDLIGT GESTALTNINGSGREPP FRÅN KOMMUNEN BEHÖVS FÖR ATT:

### 1. SKAPA EN ENHETLIG BAS

Möblemang skapar ett sammanhang och är en bra grundstruktur om det görs med omsorg. Med en bra bas blir det lättare att tillföra mer udda objekt som t ex ett konstverk eller en fontän. Är omgivningen stökig, med många olika intryck på en och samma gång, kommer objektet inte till sin rätt. En bra bas skapar istället trivsel utan att ta för mycket uppmärksamhet. Det är synd om fokus hamnar på de "tre fula parkbänkar-na" istället för "den vackra statyn".

Många uttryck och intryck skapas ju av alla de verksamheter och butiker som finns i staden. Då krävs det också att det finns en bra grund. En väl utformad gatumiljö tål alla de variationer som kommer med handeln. Skillnaden blir en intressant och stimulerande miljö istället för en stökig och rörig.

### 2. SKAPA KARAKTÄR

Att möblemanget ska vara enhetliga innebär inte att det ska se likadant ut överallt. Det finns många olika karaktärer inom stadskärnan och möblemanget kan hjälpa till att framhäva det. Det viktiga är att möblemanget på en plats, gata eller ett stråk ger ett sammanhållet intryck. Att ge en specifik karaktär åt en plats gör att människor minns den och skapar en relation till den.

Vissa kommuner jobbar med färgsättning, t ex Malmö stad, som tagit fram den "Malmögröna" färgen till alla sina bänkar, papperskorgar och annat.

Andra jobbar med en specifik serie möbler för att skapa en speciell karaktär. Det finns många knep för att skapa en identitet. Målet ska vara att det känns att man t ex är på Kungsgatan i Lindesberg och inte på vilken svensk småstadsgata som helst.

### 3. UNDERLÄTTA VID KOMMANDE INKÖP OCH STÄLLNINGSTAGANDEN

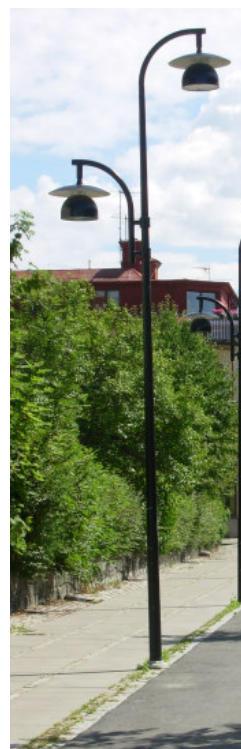
Ett tydligt grepp gör att det blir lättare att ta beslut då en ny plats ska utformas eller när möbler ska bytas ut. Med riktlinjer eller förslag på specifika produkter är det lättare att upprätthålla en god stadsmiljö.

### 4. GE INVÅNARNA NÅGOT ATT TRIVAS I OCH VARA STOLTA ÖVER

De boende i en stad behöver känna sig stolta över sin hemort. I en trivsam stad stannar folk kvar. En offentlig miljö som är utformad med omsorg, visar också att kommunen värnar om sina medborgare. Skadegörelse och vandalisering är inte en anledning till att låta bli att satsa på den offentliga miljön, snarare tvärtom. Det är i de eftersatta miljöerna som det förstörs och klottras mest. Känner du dig stolt över din fina stad är du också mer benägen att vara rädd om den.

### 5. FÖREGÅ MED GOTT EXEMPEL FÖR ANDRA VERKSAMHETER

Kommunen behöver visa att den offentliga miljön är prioriterad, för att andra ska känna att det är värt att lägga möda på utformning. Har du din butik eller restaurang på en fin gata är du också mer mån om att även din verksamhet ska vara väl utformad.



*Exempelbilder på de föremål i gaturummet som kommunen ansvarar för.*

*Kommunen har som ansvar att förse det offentliga rummet med en väl fungerande och trevlig möblering samt se till att gatumiljön underhålls.*

# BELYSNING

Belysning skapar karaktär och stämning, så väl som trygghet och trafiksäkerhet. Det är både valet av belysningsarmatur och vilken typ av ljussken den ger ifrån sig som är viktigt att tänka på när man ljussätter staden. En väl underhållen belysning sparar energi. Belysningen bör också avskärmas och riktas med reflektorer för att undvika störande bländning.



## Belysningen av staden bör...

### ... vara utarbetad med trafiksäkerhet och trygghet i fokus

Belysning är till för att vi både ska känna oss trygga så väl som att det ökar den faktiska säkerheten i staden. Vägar och gator ska vara jämnt belysta för trafikens skull. Korsningar, utfarter och övergångsställen ska ha förstärkt belysning för att göra föraren uppmärksam.

När det gäller tryggheten vid gång- och cykelstråk är det viktigt att tänka på att belysta omgivningen. Ofta är stråket väl upplyst men omgivningen upplevs då som ännu mörkare. För att känna sig trygg vill man se vad som finns runt omkring. När stråken är upplysta blir det ofta tvärtom - du syns, men ser inte vad som finns bland buskar eller bakom knutar.

### ... ha väl vald ljusstyrka och färgton

Den allmänna belysningen ska ge trygghet och säkerhet men ej vara onödigt stark. För kraftigt ljus skapar inte någon trevlig stämning i staden. Ögat vänjer sig snabbt vid starkt ljus, men det tar lång tid innan du ser bra i mörkret och därför ska för stora kontraster mellan ljus och mörker också undvikas.

Tonen på ljuset gör mycket för synintrycket. Allmän belysning ska ha en neutral ton som återger färger på ett naturligt sätt. Dock kan gatubelysningen i staden med fördel ha en något varm ton. Det skapar en mer ombonad känsla och låter den småskaliga bebyggelsen komma till sin rätt. Vid belysning av en punkt eller ett objekt så kan ett färgat ljus väljas för effekt.

### ... Framhäva karaktär och intressanta objekt

Belysning är ett redskap för att markera och framhäva en stads kvaliteter. Det kan handla om ett stråk eller ett specifikt objekt. Fasadbelysning på intressanta byggnader kan framhäva dess arkitektoniska kvaliteter och ger ofta ett ”pampigt” eller ”monumentalt” uttryck. Ofta används detta på kyrkor och andra byggnader som har, eller har haft en hög status. I en stad som Lindesberg som har många fina kvaliteter i sin småskaliga bebyggelse kan det vara en god idé att även belysa någon av dessa byggnader.

Användningen av punkt eller fasadbelysning behöver inte vara begränsad till intressanta arkitektoniska objekt. En i vanliga fall grå och tråkig betongvägg kan få ett nytt spännande uttryck om den ljussätts. Träd kan också punktbelysas, antingen från marken eller från lampor som är placerade i trädkronan.

Det viktigaste att tänka på när man belyser är att välja sina objekt väl och inte ha för många. Poängen är att det ska bli en effekt och en spännande variation. Om var och varannan fasad är belyst går syftet förlorat.

### ... ha en armatur som är anpassad till gaturummet och omgivande karaktär

Armaturen är minst lika viktig som ljussättningen när det gäller att skapa trivsamt i staden. Under sommarhalvåret då belysningen är släckt större delen av dygnet kan belysningsarmaturen tyckas var ”möbler utan funktion”. Men om de är vackra och väl utplacerade fyller de ett annat viktigt syfte än att bara lysa upp, nämligen att rama in gaturummet och bidra till trivselt på så sätt.

*Två skilda typer av belysningsarmatur, båda väl anpassade efter behov och omgivning.*

Armaturen ska vara anpassad både i skala och design. Höjden bör anpassas till gatubredd och bebyggelsens skala. En lägre armatur ger ett mer intimt gaturum och särskilt över gång och cykelvägar bör de placeras lågt. Kristinavägens ”Stockholmslampa” är ett fint exempel på hur både skala och design är väl anpassat till sin omgivning. De enkla svarta belysningsstolparna är anpassade efter både bilvägen och gång- och cykelvägen. De är distinkta i sin utformning men tar ändå inte över gaturummet. Mer utsirade och detaljrika armaturer passar bättre in på torg eller gator av mindre skala som fokuserar på de gåendes upplevelse av platsen. Rådhusorget har idag denna mer ”gammaldags” utformning på sin armatur och det passar fint med omgivningen. Över lag passar svart armatur fint in i staden, medan den galvaniserade passar bättre i ytterområden och i naturmarker.

Precis som med mycket annat i gaturummet är kontinuitet viktigt när det gäller val av armatur. Den kan och bör skilja sig åt beroende på skala, trafik och andra förutsättningar. Ett stråk eller en plats ska alltid ha en genomgående och sammanhängande utformning av belysningen.



## MÖBLER

Möblerna som kommunen väljer ska vara av god kvalitet och väl anpassade till platsen. Kommunens möbler ska som allt annat i stadsrummet placeras ut med omsorg för helhetsbilden och tillgänglighetskraven. Det ska finnas goda möjligheter att sitta ner eller slänga sitt skräp när man behöver. Sittplatserna ska vara på strategiska ställen med bra utblickar. Att slå sig ner på en soffa och titta på människorna som rör sig i stan uppskattas av de flesta. ”Få komma ut och se lite folk” nämner ofta äldre som jätteviktigt för att känna att de fortfarande är en del av livet i staden.

Möbler ska finnas året runt i staden men det är på sommaren de används mest. Då bör det finnas gott om bra tillfälliga möbler att ställa ut som passar ihop med de befintliga möblerna och omgivningen. Möbler som är ämnade att vara permanenta bör också vara det genom att de har en utformning som tål väder och vind och genom att de fästs eller gjuts fast i gatan.

### PLACERING I GATURUM

Gatumöbler placeras med fördel på rad tillsammans, t ex en eller två bänkar plus en papperskorg och eventuella blomurnor. Det ger gatan ett mer städat uttryck och gör det lättare att t ex hitta en papperskorg när det behövs. Det är också i linje med tillgänglighetskravet eftersom enstaka föremål kan vara en fara för människor med nedsatt syn. Är det utmed en gata som har möbleringszon ska möblerna placeras där.

### PLACERING PÅ TORG OCH MÖTESPLATSER

På torg, i parker och vid andra mötesplatser bör det finnas möjlighet att sitta själv på en bänk eller i större grupper. På öppna platser föredrar människor oftast att sitta i kanterna för att kunna ha uppsikt över området. Ska möbler placeras i mitten krävs det att platsen inte känns för utsatt. Finns det träd, fontäner eller statyer på en öppen plats fungerar det som dragningskraft och möbler som placeras i anslutning till dessa blir mer välanvända än de som står ensamma.

### TYP ANPASSAD TILL PLATSEN

När det är dags att välja möbler bör fokus läggas på att de är av god kvalitet, både i design och tillverkning. Det blir alltid billigare i längden att satsa lite mer på någonting som är tidlöst och som kommer att hålla länge. Valet av möbler ska göras dels med hänsyn till Lindesberg som helhet och dels till den specifika platsens karaktär. Utformningen av omkringliggande bebyggelses markbeläggning signalerar ofta bra vilken typ av möbler som bör väljas. En gata som Kungsgatan behöver möbler av traditionell modell för att de ska passa in, medan Kristinavägen som har en nyare och mer storskalig utformning istället behöver modernare möbler av en mer ren och enkel design.

## MATERIAL OCH FÄRGSÄTTNING

Materialval ska gärna göras med koppling till trakten. Järn och metallhantering är starkt förknippat med bergslagen och därför är möbler i smide och gjutjärn är ett bra val. Gedigna metaller i möblerna gör dem förvisso svårare att flytta och plocka undan om de bara står framme under sommarhalvåret, men de har fördelarna att de håller länge och att de får stå kvar där de är utplacerade.

Möblerna bör ha en gemensam färgsättning. De möbler som är av metall eller de delar av en möbel som är av metall ska företrädesvis vara svart i stadskärnan. Sitsen på bänkar och soffor ska som regel vara i trä. I de centrala delarna bör de vara målade med täckande färg, t ex grönt eller svart.



*Många av de möbler som finns är av god kvalitet, men mycket är också slitet.*

## TRAFIKSKYLTNING

För att en stad ska kännas välkomnande och lättillgänglig för besökande krävs ett strukturerat och lättförståeligt skyltningssystem. Det är en svår balansgång och det krävs noggranna överväganden för att skyltningen ska smälta bra in i stadsrummet, men ändå vara lätt att upptäcka och lätt att se på håll. Det bör finnas tydlig vägvisning både för gående, cyklister och bilförare. Ofta är det till biltrafiken som skyltningen riktar sig och det glöms bort att många som möter staden för första gången kanske kommer med tåg eller buss. När de anländer till stationen ska det finnas information om hur de tar sig till olika platser i staden.

### TRAFIKSKYLTA

Trafikskyltar ska följa den standard som finns i hela landet. För enkelheten och trafiksäkerhetens skull ska trafikskyltar utformas efter den standard som finns när det gäller färgsättning, symboler m m. Dessa är utformade efter internationella överenskommelser och nya märken ska godkännas av regeringen. Det är inte tillåtet att använda vägmärken utan tillstånd. På de statliga vägarna är det vägverket som beslutar om skyltningen och vill man ansöka om vägvisning gör man det hos dem.

Det är kommunen som ansvarar för skyltningen på de flesta vägar i tätorter, förutsatt att de inte är genomfartsleder. Centrala Lindesberg består till största del av ganska små gator med låga hastigheter. Detta innebär att trafikskyltarna också kan ha en mindre skala. De svenska vägmärkena och dess färger är också välbekanta för de allra flesta och uppfattas därför också lätt. Det viktigaste för att en skylt ska vara tydlig är inte dess storlek utan dess placering. Vägskyltar och symboler placeras företrädesvis vid korsningar och infarter till parkeringar eller gårdar. Vid korsningar bör skyltarna finnas på fria stolpar medan de vid infarter och på gårdar kan placeras på fasad, plank eller dylikt om det är lämpligt.

### VÄGVISNING

En bra vägvisning är en god investering för att locka besökare till stadens sevärd mål och bidrar också till att skapa ett fint helhetsuttryck. Vägvisning är till stor del till för turister, eftersom de flesta boende redan hittar i sin stad, särskilt när den är av Lindesbergs storlek. Skyltarna ska utgå från strategiska platser så som tågstation och busshållplatser och sedan vara lätta att följa ända fram till målet. Detta saknar Lindesberg till stor del idag. Avståndet till en plats bör också vara utmärkt, förutsatt att det inte är ett kortare gångavstånd.



Vägvisningsskyltar bör finnas för platser och objekt av allmänt intresse - såsom sevärdheter, tågstation, förvaltningar och myndigheter. Skyltarna bör utformas på ett kontinuerligt sätt som är anpassat till stadsmiljön. Gärna i linje med den övriga möbleringens design och färgsättning. Kommunen har möjlighet att profilera sig och framhäva sin karaktär med sin skyltning, både genom utformning och genom vilka objekt man väljer att skylta till. Om det finns vägvisningsskyltar till ett objekt blir det inte bara lättare för människor att hitta dit. Det signalerar även att det är något sevärt och får på så vis flera ”spontana” besökare.

#### GATUNAMN

I Lindesberg finns redan en standard för gatunamnskyltar. Det är svart text på vit botten och fungerar bra. De är diskreta men ändå lätta att upptäcka och känna igen. På de två torgen har skyltningen fått ett annat uttryck, nämligen en emaljerad skylt med vit text på blå botten. Denna utformning har även vissa av gatunummerskyltarna.

Båda typerna av skyltar passar bra in och kan användas i Lindesberg. Det viktiga är att det finns en kontinuitet så att en och samma gata inte har flera olika typer av skyltar.



*Lindesberg har till stor del bra skyltar men behöver kompletteras om det ska bli lätt att orientera sig i staden.*

## TRAFIKMILJÖ & HINDER

I staden bör de gående prioriteras i trafiken. Det ska vara säkert att ta sig fram och att korsa gator. För att minska hastigheten eller att förhindra att någon biltrafik alls kommer igenom, placeras olika typer av hinder eller fartdämpande åtgärder ut. Det kan bland annat röra sig om så kallade ”betonggrisar”, pollare, bulor eller planteringar. De olika aspekterna som ska beaktas vid val av hinder är gatans karaktär, trafiksäkerhet och vilken typ av fordon som trafikerar platsen. Vissa platser där det inte får förekomma biltrafik måste ändå vara tillgängliga för utryckningsfordon och får därför inte blockeras helt.

Ett trafik hinder måste alltid vara lätt att upptäcka. Hindren är till för att förbättra trafiksäkerheten men kan ibland förvärra den om de är utplacerade på ett oäktsamt sätt. Ett exempel kan vara boende som tröttnat på att det körs för fort på deras gata och därför på eget bevåg placerat ut blomlådor eller annat som hinder. Ett annat problem är vinterns snöröjning, då snöröjningsfordonen kan ha svårt att ta sig fram och blir då tvungna att ploga upp vallar på olämpliga ställen.

Det är kommunen som har ansvar för frågor om trafik hinder. Det krävs alltid tillstånd från dem för att få upprätta dessa.

## MARKBELÄGGNING OCH PLANTERINGAR

För att dämpa hastigheten är, förutom bulor, en variation i markbeläggningen en bra metod. På Kristinavägen finns detta. Asfalten har varierats med gatsten för att göra bilisterna uppmärksamma. Det är också ett vackert komplement till gaturummet om det görs på ett väl utformat sätt. Har vägen en refug i mitten kan denna gärna beläggas med gatsten för att skapa variation.

Planteringar eller blomlådor fungerar bra som hastighetsdämpare. En tät trädkantad väg upplevs som smalare och bilisterna kör saktare. Grönska gör också gaturummet mer trivsamt och hjälper till att rena från avgasutsläpp. Planteringar i lådor, urnor eller dylikt kan tillföra kvaliteter men bör, som nämnts, tas bort vintertid när snöröjningen startar. I de centrala delarna bör inte trälådor användas. Det finns alternativ som passar bättre, i betong eller järn. På platser där bilarna kommer i högre hastigheter, eller belysningen är svag, bör de förses med reflexer för att undvika olyckor. Planteringar ska hållas skötta och får inte växa upp så att de hindrar sikten. Blomlådor och urnor kräver skötsel och om det är boende som i samråd med kommunen placerat ut dessa, är det också de boendes ansvar att se till dem. Lådor ska hållas planterade hela tiden de används. Om inte detta går att ordna bör någon annan typ av hastighetsdämpande åtgärd väljas.

## POLLARE

När man vill stänga av trafiken permanent på en gata är pollare ett bra alternativ. De kan utformas på många olika sätt och kan vara med eller utan belysning. Det finns pollare i granit, som brukar användas som säkerhetsåtgärd, utanför t ex banker för att förhindra att rånare kan köra direkt in i lokalerna. Denna typ av pollare finns utanför Bergsslagens sparbank i Lindesberg. De ger inte vika i första taget och bör därför inte användas på platser där de kan medföra en olycksrisk.

Det finns pollare av gummi eller metall som ger med sig om de skulle bli påkörda av en bil. Dessa kan vara fina komplement till stadsrummet och kan t ex placeras ut vid början av en gågata eller ett bilfritt torg. I Lindesbergs stadskärna bör svarta metallpollare användas för att de harmoniserar bäst med den bebyggda miljön och gaturummens karaktär. Pollare är som regel en permanent lösning men det går också att anordna dem så att de går att plocka bort vid behov. Pollare kan förses med reflexer vid behov, men en lösning med inbyggd belysning är ofta ett trevligt alternativ. Belysning är viktigt både för trivsamhet och säkerhet. En belysning på olika nivåer ger en variation och en stimulerande gatumiljö.

### "BETONGGRISAR"

Betonggrisar placeras ofta ut som tillfälliga hinder. De kan vara försedda med reflexer och skyltstolpar. I Lindesberg finns de vid Kungsgatan för att markera att det är en gågata. Det är på detta vis grisarna bör användas. Ofta placeras de även ut som "staket" för att avgränsa mellan parkeringar eller annat. Det kan många gånger förfula och är det en parkering som permanent ska avgränsas, bör man hitta en annan lösning, t ex planteringar eller ett väl utformat staket.

Betonggrisarna är funktionella men oftast inte särskilt vackra. Dock har många städer börjat profilera sig och skaffat betonggrisar som är designade och ofta föreställer något som är typiskt för staden, t ex baggar på Gotland. Detta är en god idé även för Lindesberg. Väl utformade "grisar" som kombinerar form och funktion kan vara ett komplement till stadsmiljön. De behöver inte vara utformade för att föreställa något, en abstrakt utformning kan också vara vacker och ge staden det där "lilla extra".



*Granitpollare är ett permanent sätt att avgränsa trafiken.*



*Kungsgatan stängs under sommarsäongen av med skyltning, planteringar och "grisar".*

*Detta skulle kunna göras på ett mer ordnat och diskret sätt men som ändå är tydligt.*



*En elefant är kanske inget för Lindesberg men "betonggrisar" går att få i alla möjliga utformningar.*

*Exempel på designade "betonggrisar" från S:T ERIKS ([www.steriks.se](http://www.steriks.se)).*



## REKLAM & INFORMATION

I dag bombarderas vi med reklam och information på alla platser i samhället, både i hemmets lugna vrå och i det offentliga. Att tillåta reklamplakat eller pelare på offentliga platser kan vara en god inkomstkälla för en kommun. Dock ska det ske med försiktighet och restriktioner. De verksamheter som marknadsförs ska främst vara sådana som har en koppling till bygden. Det bör ges möjlighet att annonsera och affischa för evenemang och dylikt men på särskilt utvalda platser. Platser med känslig kulturmiljö eller platser som är till för rekreation, så som parker och naturmiljöer, bör helt fredas från reklambudskap.

Kommuner och städer har idag också blivit varumärken som behöver göra reklam för sig. Information och skyltning när man möter en stad för första gången är viktigt för att bli ihågkommen eller för att locka besökare att stanna till.



*Biblioteket har en viktig roll i att sprida information och är därför ett lämpligt ställe att annonsera på när det gäller evenemang av allmänt intresse.*

## BESÖKSINFORMATION OM KOMMUNEN

Första intrycket är viktigt! När du färdas in i en stad bör du mötas av en skylt som ger ett omedelbart positivt intryck. ”Välkomstskylten” ska representera den profil som kommunen vill ha. Den bör ha ett kort budskap och bara informera om vart det är du har kommit. Telefonnummer, information om evenemang eller annat kan distrahera föraren och bli en trafikfara. Dessa kan finansieras med sponsorer i kommunen. Det är också en god idé att ge möjlighet till affischering på dessa platser, gällande evenemang som händer i staden samt reklamplats för sponsorer.

## REKLAM PÅ PELARE OCH BUSSKURER

Reklampelare ska helst undvikas i stadskärnan. Särskilt i en stad som Lindesberg som bör värna om sin kulturmiljö och stödja sina egna företagare. Längs med vägar utanför stadskärnan är det vägverkets ansvar att ta ställning till dem. Busskurar med glasväggar kan tillåtas ha reklam på en kortsida, den bortre från bussens färdriktning.

## AFFISCHERING

Kommunen bör tillhandahålla anslagstavlor eller pelare för att ge möjlighet till affischering. På dessa pelare ska det främst vara affischer som är av allmänt intresse, som konserter eller andra arrangemang. Privatpersoner som vill sätta upp lappar om ”säljes/köpes/önskas hyra” el dyl, bör istället göra det på de anslagstavlor som ibland finns i entréerna till matvarubutiker.

Tavlorna bör rensas med jämna mellanrum, t ex varannan vecka. Detta för att undvika att det bildas lager på lager och annonsering om inaktuella evenemang. All affischering utanför angivna platser bör ej vara tillåten.

## GRÖNSKA & PLANTERINGAR

Människor behöver grönska och natur för att må bra både fysiskt och psykiskt. Grönskan i staden har också en stor inverkan på trivselen och hur gaturummen upplevs. Den har vuxit upp under lång tid och variationerna i växtlighet hjälper till att skapa karaktär. Växtlighet är också bra för en stad eftersom den hjälper till att ge en bra luftkvalité. Det som utgör stadens grönska är inte bara parker och planteringar utan även till stor del de privata trädgårdarna, särskilt i en ort som Lindesberg, som har en småskalig bebyggelse med mycket villor. Grönskan i staden är till skillnad från naturen, planterad och strukturerad för att vara anpassad och underordnad omgivningen. Därför kräver stadens grönska också mycket skötsel.

Grönska är en stor tillgång men den kan också ställa till många problem om den inte sköts väl. Många upplever vildvuxen grönska som något otäck när mörkret faller och den kan också utgöra en trafiksäkerhetsrisk om den inte hålls i trim.



### Stadens grönska bör...

#### ... vara anpassad till platsen och syftet

Grönska kan anläggas med många olika syften. Det kan vara en trädrad eller plantering som är ämnad att minska trafikstörningar eller hastighet. Det kan också vara en park som är till för rekreation. Valet av grönska ska göras med hänsyn till syftet den ska uppfylla, men också till platsens karaktär. Rent generellt passar sig en strukturerad och välordnad grönska i stadsmässiga miljöer medan en mer vildvuxen lämpar sig utanför stadskärnan. Frågor om säkerhet och trygghet ska alltid tas i beaktning, särskilt i anslutning till gång- och cykelstråk som ligger avsides. Där bör för uppvuxen grönska undvikas.

#### ... vara varierad i ålder och storlek

Det tar tid för grönska och träd att växa till sig och ta plats i stadsrummet. De äldre träd som finns bör värnas om, samtidigt som ny grönska kontinuerligt förs in för att föryngra och hålla beståndet levande. Träd i staden kommer till en punkt då de måste bytas ut, antingen för att de är i dåligt skick eller blivit för stora. Då är det bra att det finns växtlighet av varierande ålder så att inte allt ska växa upp från början innan staden återfår sin gröna karaktär.

#### ... vara välskött och underhållen

Planteringar kräver mycket skötsel och arbete och det ska tas i beaktning när ny grönska ska anläggas. Det kan ibland vara bättre att dra ner ambitionsnivån och anlägga enklare planteringar istället för att det blir anläggningar som det sedan inte finns resurser till att hålla i gott skick. Skötseln är den viktigaste faktorn, för om grönskan ska uppfattas som trivsam eller inte. Grönska ses bara som en positiv tillgång om den hålls i skick.

### ... vara varierad i art och typ

En stad som har grönska året om, eller i alla fall större delen av tiden blir betydligt mer trivsamt än en som "dör" när hösten kommer. Variation av typ och arter gör att det händer nya spännande saker och årstiderna kan ses komma och gå i blad och blomning. En stor artrikedom minskar också växtlighetens sårbarhet mot sjukdomar och ohälsa. Finns det en variation så minskar risken att all grönska skulle bli utslagen.

Det bör finnas en variation mellan säsongsbetingade blomstrande planteringar, gräsmattor och träd som står år efter år. En bra balans gör att grönskan är trivsamt även under de perioder då det inte blommar. Att satsa på planteringar som är fleråriga sparar både tid och pengar och det finns många blomstrande växter som står sig år efter år. Ettåriga växter är bra för att snabbt skapa effekt och stora blomsterhav, men det är dyrt både i inköp och planteringskostnader.

### ... inventeras med jämna mellanrum

För att kunna planera skötsel och nyplanteringar bör det finnas en inventering över stadens grönska. Genom att inspektera trädens skick och ålder går det också att förutse när de kan behöva tas ner och ersättas. En inventering kan också förhindra att sjukdomar sprids eftersom de då förhoppningsvis kan upptäckas och begränsas i tid.



*Gröna oaser är viktiga i staden och planteringar av olika typ och skala skapar karaktär*

## UNDERHÅLL & UTBYTE

Vid underhåll och utbyte av möbler, skyltning och annat är det viktigt att det finns en strategi. Det är BKT (Bergslagens kommunal teknik) som ansvarar för inköp av nya möbler och underhåll på kommunal mark.

De rekommendationer som har tagits fram i det här programmet är till för att ge vägledning när nya möbler behöver köpas in. Med stöd av detta program kan specifika möbler som är lämpliga för Lindesberg plockas fram. Det begränsade antalet möbler bör man sedan hålla sig till när det är dags att köpa nytt. Hur detta arbete ska gå till är BKT mest lämpade att ta ställning till. Det viktiga är att det inte blir en salig blandning av möbler i framtiden utan att det finns en plan för nyinköp och underhåll.

Det är också viktigt att underhåll på de mindre orterna fungerar som det ska så att inte allt fokus hamnar på centralorten Lindesberg. En trivsamt offentlig miljö är viktig på de platser som på många andra sätt får kämpa med nedläggningar och minskad befolkning. En ort som krymper ska göra det med värdighet och inte behöva vara en ort i förfall.



# LÄSTIPS & KONTAKTER

**Översiktsplan för Lindesbergs kommun från 2007.** Översiktsplanen analyserar kommunens behov och karaktär samt visar huvuddragen i mark- och vattenanvändning. Den visar också på i vilken riktning kommunen strävar och vilka intressen som finns. Översiktsplanen finns att ladda ner på Lindesbergs hemsida.

**Fotodokumentation av bebyggelse.** På Lindesbergs hemsida under fliken *leva och bo* så finns en fotodokumentation över de centrala delarna av staden med tillhörande bevarandeplan. Bevarandeplanen togs fram på 70-talet för att visa stadens karaktär och historia och för att peka på vilka byggnader i staden som var av särskilt värde.

**www.hso.se** På handikappförbundets hemsida finns tips och riktlinjer för utformning av tillgängliga platser. Även boverket **www.boverket.se** har skrifter om enkelt avhjälpna hinder som går att ladda ner gratis.

På Lindesbergs hemsida under fliken *leva och bo* finns ansökningsblanketter och information om bygglov och annat. För frågor eller råd, kontakta stadsarkitektkontoret på BMB (Bergslagens miljö- och byggförvaltning).

[www.lindesberg.se](http://www.lindesberg.se)

Bergslagens Miljö- och Byggförvaltning  
Kungsgatan 41  
711 30 Lindesberg

Tel: 0581-810 00 (växel)

Fax: 0581-169 72

E-post: [bergslagens.miljo.bygg@lindesberg.se](mailto:bergslagens.miljo.bygg@lindesberg.se)



LINDESBERGS  
KOMMUN